

Creative Commons Sertifika Eğitim Kaynakları

Bölüm 2: Telif hakkı yasası

Telif hakkının “tüm hakları saklıdır” kuralı, bir eseri kopya etme ve uyarlama haklarının tümünün yazara veya yaratıcıya ait olduğu anlamına gelmektedir (bu bölümde öğreneceğiniz bazı önemli istisnalar hariç). Creative Commons lisansları “bazı hakları saklıdır” yaklaşımını benimsemektedir, yazarın ya da eser sahibinin bazı koşullara tabi olarak eserini kamunun yeniden kullanmasına izin vermesini sağlamaktadır. Creative Commons lisanslarının nasıl işlediğini anlamak için telif hakkı hakkında temel bilginiz olması gerekir.

Bu bölüm dört başlıktan oluşmaktadır

- 2.1 Telif Hakkına Giriş
- 2.2 Küresel Yönleriyle Telif Hakları
- 2.3 Kamu Malı
- 2.4 Telif Hakkı İstisnaları ve Sınırlamaları

Bu bölüm önemli çünkü, Creative Commons lisanslarının ve kamu malı araçlarının işlemesi için telif hakkı gerekir. Telif hakkı yasalarının bazı kuralları dünya genelinde geçerlidir, fakat bazı kurallar ülkeden ülkeye değişmektedir ve yasalar ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu bölümde verilen bilgiler telif hakları ile ilgili tüm ayrıntıları kapsamaz ya da dünya genelindeki karmaşık telif hakkı yasalarının tüm kurallarını ve lisansların belirli durumlarda işleyişinin söz konusu kurallardan nasıl etkilendiği konusunu tam olarak açıklamaz. Burada verilen bilgiler, Creative Commons lisanslarının nasıl işlediğini anlamak için mutlaka gereken temel kavramları özetle açıklamaktadır. Bu bölüm kapsamında bulunan veya bu bölümde yer almayan telif hakkı konuları hakkında daha fazla bilgi edinmek istiyorsanız ünitenin sonundaki “[Ek kaynaklar](#)” bölümünden faydalanabilirsiniz. Ek olarak, kamu yararı için telif hakkı sistemlerini uyumlu hale getirmek amaçlı yapılan ortak çalışmalar ve güncellemeler için [CC Telif Hakkı Platformu](#)'na katılmak ilginizi çekebilir. Üyelik ücretsizdir.

Not: Bu içerikte, bir orijinal çalışmadan söz ederken yazar ve yaratıcı kelimeleri, telif hakkını açıklama amacıyla birbiri yerine kullanılabilir.

 Bölüm 2'nin İngilizce orijinalini okumak için [buraya](#), Türkçe çevirisinin PDF kopyasını indirmek için [buraya](#) tıklayınız.

Creative Commons Sertifika Eğitim Kaynakları. CC Türkiye. CC BY 4.0.

2.1 Telif hakkına giriş

Neden önemli?

Yaratıcı çalışmaların kopyalanmasını ve paylaşılmasını kısıtlayan yasalarımız neden var? Bu yasalar, yaptığımız hemen hemen her şeyin bir kopyasını oluşturmamız gereken İnternet ortamında nasıl işliyor? Telif hakkı, bilsek de bilmesek de hayatımızın neredeyse her yönünü etkileyen önemli bir hukuk alanıdır. Telif hakkı tarafından düzenlenmeyen - bir arkadaşına fiziksel bir kitap ödünç vermek gibi - eylemler çevrimiçi bir ortamda yer aldığına (aynı kitabı internette paylaşırken) telif hakkı ile düzenlenir. Çevrimiçi yaptığımız hemen hemen her şey bir kopya oluşturmayı içerdiğinden, telif hakkı hayatımızın olağan bir süreci haline gelmiştir.

Öğrenim çıktıları

Bu bölümü tamamladığınızda:

- Telif hakkının temel ilkelerini açıklayabilecek,
- Telif hakkının tarihsel gelişimini izleyebilecek,
- Telif hakkının amacını açıklayabilecek,
- Genel telif hakkı şartlarını açıklayabileceksiniz.

Sizin için neden önemli?

[Antartik Krill](#)'in [gözü](#) benzeri şeyleri gösteren yüksek kaliteli medyayı Wikipedia'ya kimin yüklediğini hiç merak ettiniz mi? İnsanları bu katkıları yapmaya ne motive edebilir? Yaratıcı bir projeye önemli ölçüde çaba harcadığınız bir zamanı düşünün. Bunu yapmak için motivasyonunuz neydi? Büyük olasılıkla telif hakkıyla korunan ve izniniz olmadan başkaları tarafından çoğu yeniden kullanımı kısıtlayan bir çalışma oluşturduğunuzu biliyor muydunuz? Bunu bilmek sizin için bir fark yarattı mı ya da yaratacak mı? Öyleyse neden?

Temel bilgiler - özet

Farkında olmasanız bile telif hakkı yasası, trafik yasası gibi günlük yaşamınızın ayrılmaz parçasıdır. Telif hakkı yasası, yazarların (genelde verdiğimiz isimle eser sahiplerinin (yaratıcıların)) özgün yapıtlarını başkalarının kullanmasını kısıtlayan yasadır, söz konusu yapıtlar arasında romanlar, operalar, kedi videoları ve kağıt peçete üzerine yazılan notlar da bulunmaktadır.

Telif hakkı yasaları ülkeden ülkeye değişse de, dünya çapında telif hakkı yasaları arasında birçok ortak nokta vardır. Bu büyük ölçüde uluslararası anlaşmalardan kaynaklanmaktadır.

Nelerin telif hakkıyla korunabileceği, bu hakları kimin kontrol ettiği ve telif hakkıyla korunan bir çalışmayı yeniden kullanmak için nasıl izin verebileceği konusunda bilmeniz gereken bazı önemli temel bilgiler vardır.

1. **Telif hakkı, telif hakkı sahiplerine bir dizi özel haklar verir**, bu, başka hiç kimsenin telif hakkı sahibinin izni olmadan çalışmayı kopyalayamayacağı, dağıtamayacağı, kamuya açık olarak icra edemeyeceği, uyarlayamayacağı veya başka bir şekilde kullanamayacağı anlamına gelir.
2. **Telif hakkı, özgün olan edebi ve sanatsal eserlere haklar verir**. Telif hakkı, resimlerden blog yazılarına kadar her şey için geçerlidir, ancak tüm çalışmaların belirli bir özgünlük standardını karşılaması gerekir ki telif hakkı garanti altında olsun. Farklı ülkeler bu garantiyi test edecek çerçeveyi farklı şekillerde belirlerler, ancak bu test genellikle bir özgünlük testi veya yazar varlığı testi olarak kabul edilir. Daha genel olarak ifade edildiğinde bu, eserin başka bir eserden kopyalanmamış olması ve eserin yaratıcısına ait olması gerektiği anlamına gelir.
3. **Telif hakkı olgusal gerçekleri veya fikirleri korumaz**, yalnızca bu gerçeklerin veya fikirlerin ifadesini korur. Bir fikir ile bu fikrin ifadesi arasındaki fark zor olabilir, ancak anlaşılması da oldukça önemlidir. Telif hakkı yasası, yaratıcılara bir fikri ifade etmeleri üzerinde kontrol sağlarken, telif hakkı sahibine fikre sahip olma ya da özel olarak kontrol etme izin vermez.
4. Genel bir kural olarak, bir eser oluşturulduğu anda telif hakkı **otomatik** olarak oluşur, ancak bazı ülkeler telif hakkı vermeden önce eserin somut bir ortamda oluşturulmasını şart koşar. Amerika Birleşik Devletleri gibi somut ortamda oluşturma gerektiren ülkelerde, siz şiirinizi yazana, bir şarkı kaydedene veya başka bir şekilde çalışmanızı sabit bir biçimde kaydedene kadar bir telif hakkınız yoktur. Yerel telif hakkı ofisine kaydolmak genellikle telif hakkı sahibine belirli avantajlar sağlar ve yazarlığınızı resmi

olarak kaydetmenize izin verir, ancak telif hakkı koruması elde etmek için kayıt gerekli değildir.

5. Telif hakkı koruması **uzun süreli bir korumadır**. Bu konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler sonraki bölümlerde yer almaktadır, ancak şimdilik telif hakkının uzun bir süre, genellikle yaratıcının ölümünden sonra onlarca yıl sürdüğünü bilmek yeterli olacaktır.

6. **Telif hakkı koruması ile kamu yararı arasında bir denge vardır**. Telif hakkı sahiplerine tanınan haklar kimi zaman ifade özgürlüğü hakları, bilgiye erişim hakkı ve engellilerin ihtiyaçları gibi diğer kamu menfaatlerine aykırı olarak değerlendirilebilir. Telif hakkı korumalarının kamu yararına hizmet etmek için sınırlandırılabilen durumlar vardır.

Not: Çok uzun süre koruma ve telif hakkının otomatik olarak oluşması, çok sayıda "öksüz eser" in, yani telif hakkı sahibi bilinmeyen veya sahibini bulması olanaksız telif haklı eserin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Telif hakkının kısa tarihçesi

Dünyanın belki de en önemli ilk telif hakkı yasası 1710'da İngiltere'de Anne Yasası adıyla çıkarıldı: "Basılı kitapları kopyalama hakkını burada belirtilen süreler boyunca yazarlara veya o kopyaları satın alanlara vererek öğrenmeyi teşvik etme yasası." Bu yasa, kitap yayıncılarının kitaplarını başkalarının kopyalamasına karşı 14 yıl süreyle koruma sağladı.

O zamandan beri, telif hakkı kapsamında verilen özel hakların kapsamı sürekli genişlemiştir. Bugün, telif hakkı yasası kitapların çok ötesine uzanıyor, bir parça özgünlüğü olan neredeyse her yaratıcı ifadeyi bile kapsıyor.

Ayrıca, özel (münhasır) hakların süresi de uzamıştır. Bugün dünyanın birçok yerinde, bir esere tanınan minimum telif hakkı koruması süresi, yaratıcının ömrü artı ölüm sonrası 50 yıl veya kurumsal veya anonim bir çalışma ise yayımlandıktan 50 yıl sonradır (Türkiye'de koruma süresi +70 yıldır). Telif hakkı süresi ve dünya çapındaki farklılıkları hakkında daha fazla ayrıntı için Bölüm 2.2'de verilen "Dünya çapında telif hakkı süresi uzunluğu haritasına" bakabilirsiniz.

Ve son olarak, Anne Yasası ile belirlenen statüden bu yana telif hakkı uluslararası hukukun bir meselesi haline geldi. Uluslararası toplum, neredeyse tüm ülkelerin katıldığı uluslararası anlaşmalar oluşturdu. Sonuç, telif hakkı yasalarının dünya çapında bir dereceye kadar

uyumlu hale getirilmiş olmasıdır. Bölüm 2.2'de en önemli anlaşmalar ve telif hakkının dünya çapında nasıl çalıştığı hakkında daha fazla bilgi edineceksiniz.

Telif hakkının kısa bir geçmişi, yaratıcılık ve paylaşım ile ilişkisi için #FixCopyright'tan "[Copy \(aka copyright\) Tells the Story of His Life](#)" adlı videoyu izleyebilirsiniz (CC BY 3.0).

#FixCopyright: Copy (aka copyright) Tells the Story of His Life

<https://www.youtube.com/watch?v=0fdUDecJ6jc>

Telif hakkının amacı

Telif hakkı için iki temel gerekçe vardır, ancak bu gerekçeler yerel yasalara göre farklılık gösterir.

Faydacı: Bu gerekçeye göre telif hakkı, eser sahiplerini (içerik geliştiricileri) teşvik etmek için tasarlanmıştır. Amacı yeni eserlerin oluşturulmasını ve yayınlanmasını teşvik etmektir.

Yazarın hakları: Bu gerekçeye göre telif hakkı koruması, yazarların yaratıcı çalışmalarıyla olan derin bağlarını tanımaya ve korumaya hizmet eder. Bu gerekçe, yazarlara atıfta bulunmayı sağlayan ve yaratıcı eserlerin bütünlüğünü koruyan manevi haklara dayanmaktadır.

Faydacı yaklaşım daha çok teamül hukuku geleneği ile ilişkilendirilirken, yazarların hakları ise tarihsel olarak medeni hukuk geleneği ile özdeşleştirilir. Bu gerekçelerden biri veya her ikisi de size hitap ediyor mu? Özgün eserlerin yaratıcılarına özel (münhasır) hakların verilmesini desteklediğine veya desteklemediğine inandığınız başka sebepler nelerdir?

Pek çok ülkede yazarların hakları geleneğine dayalı manevi haklar bulunmaktadır, bunla yazarla eseri arasındaki bağı korur, bazı ülkelerde bu koruma sınırsız sürelidir. Manevi haklar, telif hakkı sahiplerinin eserlerden başkalarının para kazanmasını yasaklama hakkından farklı olmakla birlikte yakından bağlantılıdır.

Farklı yasal gelenekler, bu gerekçelerden biri veya diğeriyle daha güçlü bir şekilde özdeşleşirken veya başka gerekçelere sahip olabilirken, birçok telif hakkı sistemi, büyük

ölçüde dış kaynaklı tarihsel nedenlere bağılı olarak hem faydacı hem de yazar hakları gerekçelerinden etkilenir ve bunlardan yararlanır (genel olarak bakıldığında tarihi nedenler bu eğitim materyalinin kapsamı dışındadır).

Telif hakkının işleyişı

Telif hakkı yasası, özgün esere otomatik olarak uygulanan temel kullanım şartlarını belirler. Bu şartlar, telif hakkı sahibine belirli (münhasır) haklar verirken, kullanıcıların bu çalışmalarını izin gerekmeden kullanmak için belirli haklara sahip olduğunu da kabul eder.

Kim bir telif hakkına sahip olabilir?

Tipik olarak, bir telif hakkının ilk sahibi, bir eseri oluşturan kişi olacaktır. Bununla birlikte, telif hakkı tarafından verilen özel (münhasır) haklar, şirketler, yayıncılar veya üniversiteler gibi tüzel kişiler de dahil olmak üzere başkalarına devredilebilir. Telif hakkı tarafından verilen münhasır hakları kimin kontrol ettiğini anlamak, çalışmayı yeniden kullanmaları için başkalarına izin verme yetkisine kimin sahip olduğunu anlamak için gereklidir (örneğin, çalışmaya bir CC lisansı eklemek). Bir eserin yazarının mutlaka telif hakkı sahibi olmayabileceğini belirtmek önemlidir. Örneğin:

- Mülkiyet kuralları yetkili yargı merciine göre değışse de, çalıştığınız süre boyunca yarattığınız eserler muhtemelen işvereninize aittir. Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi teamül (müşterek) hukuku ülkeleri, genellikle "ücret karşılığı çalışma (work-for-hire)" olarak bilinen bir doktrine bağılı kalırlar. Bu doktrin genel olarak, istihdamınız kapsamında telif hakkıyla korunan bir eser yarattıysanız, işverenin telif hakkı alınmış eserdeki ekonomik hakların sahibi olduğunu ve kontrol ettiğini belirtir. Fransa ve Almanya gibi birçok kıta avrupası hukukunu (civil law) benimseyen ülkede, yasa, bir iş sözleşmesi aksini belirtmedikçe veya aksini ima etmedikçe, telif hakkının çalışan-yazarda olduğunu varsayar.
- Bağımsız yükleniciler, bu sıfatla yarattıkları eserlerde telif hakkına sahip olabilirler veya olmayabilirler. Bu durum sizinle sizi görevlendiren kuruluş arasındaki sözleşmenin şartlarına bağılıdır.
- Bu eğitimi alan eğitimciler ve akademide çalışan kütüphaneciler için şunu da belirtmekte fayda var: Öğretmenler, üniversite öğretim üyeleri ve öğrenciler, yarattıkları

eserlerde telif hakkına sahip olabilir veya olmayabilir. Bu durum belirli yasalara, işe alım sözleşmesine, üniversite veya okul politikalarına göre değişebilir.

- Telif hakkına tabi tek bir özgün çalışmayı birlikte oluşturduysanız, telif hakkı yasası tarafından verilen hakların münhasır sahibi değil, ortak sahibi olabilirsiniz. Birleşik Devletler bu kuralın dikkate değer bir istisnası olsa da, ortak mülkiyet genellikle bir yazarın bir eseri diğerlerinin rızası olmadan kullanmasını yasaklar. Öte yandan, bir ansiklopedi veya antoloji gibi daha büyük bir toplu çalışmaya katkıda bulunduysanız, muhtemelen bireysel katkınız üzerinde bir telif hakkına sahipsiniz.

Telif hakkı yasalarının sağladığı hakların mülkiyeti ve kontrolü karmaşıktır ve yargı yetkisine yerel otoriteye farklılık gösterebilir. Daha fazla bilgi için lütfen ek kaynaklara bakın.

Neler teliflenebilir?

Bölüm 2.2'de daha ayrıntılı olarak açıklanan başlıca telif hakkı antlaşmalarını imzalamış ülkelerde, kurallar ülkeden ülkeye göre değişse de telif hakkı, geniş bir şekilde tanımlanmış "edebi ve sanatsal eserler" kategorilerinde yer alır. Bu liste detaylı olmasa da her kategoride bir tür çalışma düşünebilir misiniz?

- Edebi eserler
- Müzik eserleri
- Sanatsal eserler veya görsel sanat eserleri
- Dramatik eserler
- Sinematografik eserler (görsel-işitsel eserler dahil)
- Edebi ve sanatsal eserlerin çevirileri, uyarlamaları, aranjmanları
- Edebi ve sanatsal eser koleksiyonları
- Veritabanları
- Bilgisayar yazılımı

Hangi münhasır haklar verilir?

Telif hakkı sahibi yaratıcılar, eserlerini başkalarının kullanmalarını kontrol eden özel (münhasır) haklara sahiptir. Çoğu ülke, münhasır haklar olan ekonomik haklar ile manevi haklar arasında bir ayırım yapar. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü bunları şu şekilde [tanımlar](#):

Ekonomik haklar. Hak sahiplerinin eserlerinin başkaları tarafından kullanılmasından maddi kazanç elde etmelerini sağlayan haklar.

Manevi haklar. Eser sahiplerinin çalışmalarıyla olan bağlarını sürdürmek ve korumak için belirli eylemlerde bulunmalarına izin veren haklar.

Ekonomik haklar

Telif hakkına sahip içerik oluşturucular, çalışmalarının kullanım Őekillerini kontrol etmek için özel haklara sahiptir. Ulusal yasalar bu hakları farklı Şekillerde tanımlar, ancak çoğu ülkede özel (münhasır) haklar temel olarak aşağıdaki düzenlemeleri içerir:

- eserlerinin kopyalarını çıkarma hakkı (oğaltma hakkı)
- yayın yoluyla da dahil olmak üzere çalışmalarını kamuya açık olarak sunma ve kamuya iletme hakkı
- eserlerinin çevirileri ve eserlerinin düzenlemelerinde değişiklikler gibi uyarlamalar yapma hakkı

Buna göre eğer bir kitabın telif hakkına sahipseniz başka hiç kimse sizden izin almadan o kitabı kopya edemez veya uyarlayamaz (Madde 2.3'te anlatılan önemli koşullara tabi olarak).

Unutmayın ki bir romanın telif hakkı sahibi olmak ile o romanın yetkili kopyalarının kullanılmasını kontrol etme arasında önemli bir fark vardır. Telif hakkı sahibi, o romanın kopyalarını çıkarma münhasır hakkına sahiptir, fakat o romanın kopyasını satın alan bir kişi genelde istediğini yapabilir, örnek olarak bir arkadaşına ödünç verebilir, kütüphaneye bağışlayabilir veya bir sahafa satabilir. Bu nedenle bir kütüphane, izin istemeden veya eserler için tekrar ödeme yapmadan fiziki eserleri gerektiği kadar ödünç verebilir. Bunu, kullanıcıların aynı materyallere erişim için satın aldığı bir veri tabanı aboneliği veya e-kitap ödünç verme sistemi ile karşılaştırın.

Birinin fiziksel bir çalışmaya sahip olması, nesnenin sahibine eser üzerinde herhangi bir telif hakkı vermez. Örneğin, bir müzenin 1000 yıllık bir heykeli varsa, bu, heykel üzerinde herhangi bir telif hakkına sahip oldukları anlamına gelmez. Onu satmalarına, bağışlamalarına izin verilir, ancak fotoğraf çekmek, çizim yapmak veya heykelin kopyalarını yapmak da dahil olmak üzere başkalarının eseri nasıl kopyalayacağını kontrol edemezler.

Telif hakkının münhasır haklarından biri, bir eseri uyarlama hakkıdır. Bir uyarlama (ya da bazen adlandırıldığı gibi bir türev çalışma), önceden var olan bir çalışmaya dayanan yeni bir çalışmadır. Bazı ülkelerde, "türev eser" terimi, bu terimlerin her ikisini de farklı maddelerde

kullanan Bern Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunması Sözleşmesi'nde tanımlanan "uyarlamaları" içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan değişiklikleri tanımlamak için kullanılır.

Bu eğitim kapsamında "türev çalışma" ve "uyarlama" terimleri birbirinin yerine kullanılabilir ve şu anlama gelir: önceden var olan bir eserden, yalnızca telif hakkı sahibinin izniyle yapılabilecek değişikliklerle oluşturulmuş bir eser. Mevcut bir eserde yapılan her değişikliğin bir uyarlama olarak kabul edilemeyeceğine dikkat etmek önemlidir. Genel olarak, mevcut bir eserde yapılan değişiklik sonucunda ortaya telif hakkı alınabilir yeni bir yaratı çıkarsa, örneğin bir roman bir dilden başka bir dile tercüme edilirse veya bir romana dayalı bir film senaryosu yazılırsa, o tercüme veya senaryo, uyarlama veya türev eser sayılmaktadır.

Telif hakkı sahipleri genellikle başkalarına çalışmalarını uyarlamaları için izin verir. Uyarlamaların kendi telif hakları vardır, ancak bu koruma yalnızca uyarlamaya özgü yeni unsurlar için geçerlidir. Örneğin, bir şiirin yazarı birine uyarlama yapması için izin verirse, kişi kıtaları yeniden düzenleyebilir, yeni kıtalar ekleyebilir ve bazı ifadeleri değiştirebilir. Genel olarak, eserin ilk/ orijinal yazarı, uyarlama dışında kalan şiir öğelerinin tüm telif hakkını elinde tutar ve şiiri uyarlayan kişi, şiire yaptığı yeni katkıların telif hakkına sahiptir. Bir türev çalışma oluşturmak, önceden var olan çalışmanın yaratıcısının sahip olduğu telif hakkını ortadan kaldırmaz.

Manevi Haklar

Çoğu ülkede manevi haklar vardır. Manevi haklar, yazar hakları geleneğine dayanır ve yazar ile eser arasındaki bağı bazen süresiz olarak koruyan haklardır. Manevi haklar, başkalarının eserlerini ekonomik olarak kullanmasını kısıtlamak için telif hakkı sahiplerine verilen haklardan farklıdır, ancak bunlar yakından bağlantılıdır.

Manevi haklar tipik olarak eserin yazarı olarak tanınma hakkını (geleneksel olarak "babalık hakkı" olarak bilinir) ve eserin bütünlüğünü koruma hakkını (genellikle eserin veya girişin tahrif edilmesine itiraz etme hakkını) içerir.

Manevi hakları tanıyan ülkeler, bunları o kadar bütünüleyici olarak kabul eder ki, çoğu durumda yaratıcılar tarafından lisanslanamaz veya feragat edilemez ve eser üzerindeki ekonomik hakların süresi dolmuş olsa bile süresiz olarak devam eder. Creative Commons lisansları ve yasal araçlar bu hakları göz önünde bulundurur. Bu önemli haklar hakkında daha fazla bilgi için lütfen [ek kaynaklara](#) bakın.

Not: ABD'deki (ve diğer teamül hukuku (common law) ülkelerindeki) bazı yasal gelenekler, "manevi hakları" telif hakkı kapsamının dışında, ayrı bir hak kategorisi olarak koyma eğilimindedir ve telif hakkını yalnızca ekonomik haklar olarak kabul eder. Dünyadaki çoğu ülke için ekonomik ve manevi haklar birbirine bağlıdır. ABD'deki manevi haklar hakkında daha fazla bilgi için [ek kaynaklara](#) bakın.

Benzer ve İlgili Haklar

Benzer ve ilgili haklar (birçok ülkede "komşu haklar" olarak bilinen haklar dahil) telif hakkı alınmış eserlerle ilgilidir ve yukarıda açıklanan temel hakların ötesinde ek münhasır haklar verir. Bu hakların bazıları uluslararası anlaşmalar tarafından yönetilir, ancak ülkeden ülkeye de değişlik gösterir. Genel olarak bu haklar, yazarı kendisi olmayan ancak eserin kamuya iletilmesiyle ilgilenen yayıncılar ve sanatçılar gibi kişilere "telif hakkı benzeri" bazı haklar vermek üzere tasarlanmıştır. Japonya gibi bazı ülkeler bu hakları telif hakkının bir parçası olarak belirlemiştir; diğer ülkeler bu hakları telif hakkıyla yakından ilgili olsa da ayrıca ele alırlar.

"Benzer Haklar" terimi, CC lisanslarının kapsadığı bu hakları ve "İlgili Haklar" terimini tanımlamak için kullanılır. Bu terim biraz farklı bir kapsamda CC0'da da kullanılır, bölüm 3.2'de öğrenileceği üzere.

Bu hakların derinlemesine tartışılması bu bölümün kapsamı dışındadır. Önemli olan, bunların var olduğunu ve Creative Commons lisanslarının ve kamu malı araçlarının bu hakları kapsadığını, aksi halde hakların ihlaline yol açacak kullanımların CC araçlarını kullanarak önlenebileceğini bilmektir. Benzer ve ilgili haklar hakkında daha fazla bilgi için lütfen [ek kaynaklara](#) bakın.

Kamunun telifli eserleri yaratıcıların münhasır haklarını ihlal etmeksizin kullanması mümkün mü?

Başlıca uluslararası antlaşmaları imzalamış tüm ülkeler, kamunun telifli eserleri izin almaksızın ve yaratıcılara verilmiş münhasır hakları ihlal etmeksizin kullanması için bazı haklar vermektedir. Bunlara genelde telif hakkının "istisnaları ve sınırlamaları" adı verilmektedir.

Sınırlamaları belirlemek ve istisnalar vermek için iki yaklaşım vardır. Bazı sınırlamalar ve istisnalar, istisnanın belirli sektörlerde kullanılabileceğini belirtir. Eğitime yönelik ve özel

istisnalar veya engelli kişiler için istisnalar buna örnektir.

Diğer istisnalar ve sınırlamalar esnektir ve belirli koşullar karşılandığı sürece bir eserin geniş kullanımlarına izin verebilir.

Bazı ülkelerde, Amerika Birleşik Devletleri'nde "adil kullanım" kavramı veya bazı İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinde "adil işlem" gibi esnek istisnalar ve sınırlamalar vardır. Küresel Güney'de medeni hukuk geleneğini takip eden ülkeler de dahil olmak üzere dünyanın birçok yerinde eğitime özgü istisnalar ve sınırlamalar da vardır. Bu kavramları Bölüm 2.4'te ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

Ülkeler, hem ayrıntılı hem de esnek sınırlamalar ve istisnaların bir kombinasyonuna sahip olabilir. Örneğin, ABD'de sektöre özel bir sınırlama ve istisna olan [TEACH Act](#) yasasında çok geniş kapsamda olan bir adil kullanım vardır.

Bilmemiz gereken en önemli şey telif hakkı yasası, telifli çalışmanın her kullanımı için telif sahibinden izin almayı gerektirmiyor. Telif sahibi ve kamu yararı ihtiyacını dengeleyen telif hakkı politikası kapsamında bazı kullanımlara izin verilir.

Telif hakkı konusunda başka neler bilmeliyim?

Bu ünitenin başında açıkladığımız gibi, telif hakkı karmaşıktır ve ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu ünite, telif hakkının ana kavramlarına giriş niteliğindedir. Bir noktada karşılaşmanız mümkün olduğu için bilmeniz gereken 1) Yükümlülükler ve çözüm yolları, 2) Lisans verme ve devir, 3) Telif hakkı devirlerinin ve lisanslarının iptal edilmesi kavramları bulunmaktadır. Bu kavramların ve bu üniteye ele alınan diğer konuların ayrıntılı açıklaması için [ek kaynaklara](#) bakın.

Telif hakkını diğer fikri mülkiyet türlerinden ayırmak

Fikri mülkiyet, yaratıcılara başkalarının yaratıcı çalışmalarını kullanmalarını kısıtlama yetkisi veren - yasalarla belirlenmiş - haklar için kullanılan terimdir. Telif hakkı bir tür fikri mülkiyettir, ancak başkaları da vardır. Telif hakkının anlaşılmasına yardımcı olmak için, diğer iki fikri mülkiyet hakkı ve bu hakları koruyan yasalar hakkında temel bilgilere sahip olmak önemlidir.

Ticari marka yasası genel olarak bir ürünün, hizmetin veya kuruluşun üreticisinin başkasıyla karıştırılmamasını sağlar. Bir ticari markanın sahibi genelde halkın kafasının karışmaması için ticari markasını başkalarının kullanmasını önleyebilir. Ticari markalara örnek olarak McDonalds'ın altın kemerini ya da marka adı olarak Coca-Cola verilebilir. Ticari marka yasası, ürün ve hizmet üreticilerinin ünlerini korumasını sağlar ve halkın benzer ürünleri ve hizmetleri birbirinden ayırması için basit bir yöntem sunarak toplumu korur.

Patent yasası, fare kapanı ve yeni cep telefonu teknolojisi gibi icatlar üzerinde mucitlere sınırlı süreli tekel hakkı vermektedir. Patentler genelde mucitlere patentli icatlarını üretme, ürettirme, kullanma, kullandırma, satışa sunma, satma, sattırma veya ithal etmeleri için münhasır hak vermektedir.

Diğer fikir mülkiyet hakları türleri arasında ticari sırlar, reklam hakları ve manevi haklar bulunmaktadır.

Fikir eseri haklarının çeşitli tipleri hakkında bilgi için şu 3 dakikalık videoyu seyredebilirsiniz: [How to register a Trademark \(Canada\): Trademarks, Patents and Copyrights - What's the Difference?](https://www.youtube.com/watch?v=IVYAOy466vs)

**How to Register a Trademark (Canada):
Trademarks, Patents and Copyrights -
What's the Difference?**

[https://www.youtube.com/watch?
v=IVYAOy466vs](https://www.youtube.com/watch?v=IVYAOy466vs)

Son notlar

Telif hakkı yasası, birden fazla kıtada 300 yılı aşkın bir sürede evrimleşmiştir. Farklı hukuk sistemleri, eserlerin ve yaratıcılarının korunmasına ilişkin farklı yaklaşımlar ve düşünceler içermektedir. Kültürel ve ekonomik dönüşümler, zaman içinde telif hakkı yasasını da etkilemiştir.

Telif hakkı yasası, günlük hayatımızda yaratıcı çalışmalarla etkileşime girdiğimizde önemli bir rol oynar. Artık dijital teknolojiler, eserleri yaratmayı, kopyalamayı, paylaşmayı ve yeniden kullanmayı her zamankinden daha kolay hale getirmiştir. Bir çalışmanın çevrimiçi olarak

neredeyse her kullanımı bir kopya oluşturmayı içerdiğinden, telif hakkı yasası evrimii olarak yaptığımız neredeyse her şeyde rol oynar.

2.2 Telif hakkının küresel yönleri

Telif hakkı yasaları ülkeden ülkeye değişir, ancak telif hakkı yasalarını standartlaştırma çabası kapsamında, telif hakkıyla ilgili uluslararası anlaşmalar, dünya çapında telif hakkı için minimum standartları belirler.

"Globe, World. Open view (AM 1934.433-3) ", artefact photo CC BY 4.0 by Auckland Museum

Öğrenme çıktıları

Bu üniteyi tamamladığınızda:

- Ülkenizin telif hakkı yasalarının diğer ülkelerinkinden nasıl farklı olabileceğini öğrenecek,
- Dünya çapında yasaları uyumlu hale getirmek için büyük uluslararası anlaşmaları ve çabaları tanımlayabileceksiniz.

Neden önemli?

Telif hakkı yasaları ülkeden ülkeye farklılık gösterse de İnternet, telif hakkıyla korunan eserlerin küresel dağıtımını ve paylaşımını tek bir düğmeyle mümkün kılmıştır.

Çalışmalarınızı internette paylaşmak ve ülkeniz dışında başkaları tarafından yayınlanan çalışmalarını kullanmak sizin için ne anlama geliyor? Hindistan'dan birinin Kenya'ya yaptığı seyahatler sırasında çektiği ve ardından YouTube'a yüklediği bir video için hangi yasa geçerlidir? Bu video Kanada'daki biri tarafından izlendiğinde veya indirildiğinde ne olur?

Telif hakkı yasası, dünyadaki her ülke tarafından yerel ölçekte uygulanmaktadır. Karmaşıklığı en aza indirmek amacıyla hükümetler, telif hakkı ile ilgili temel öğelerin dünya genelinde uyum içinde çalışabilmesi için uluslararası anlaşmalar imzaladılar. Bu anlaşmalar, yerel telif hakkı yasalarının uyması gereken temel uluslararası ilkeleri de beraberinde getirdi.

Sizin için neden önemli?

Herhangi bir şeyi çevrimiçi olarak yayınladığınızda veya yeniden kullandığınızda, sizin için hangi yasanın geçerli olduğunu hiç düşündünüz mü? Farklı kişilerin size ait olan bir eser ile yapabileceği çalışmaların buldukları ülkeye göre farklı olması size mantıklı geliyor mu? Neden mantıklı geliyor ya da mantıksız geliyor?

Temel bilgiler - Küresel telif hakkı sistemine giriş bilgisi

Uluslararası yasalar

Her ülkenin kendi telif hakkı yasası vardır, ancak yıllar içinde çok taraflı ve ikili ticaret anlaşmaları yoluyla telif hakkı yasalarında küresel bir uyum oluşmuştur. Bu anlaşmalar, tüm taraf ülkeler için minimum standartları belirler. Birçok ülke gerekli olanın üzerinde

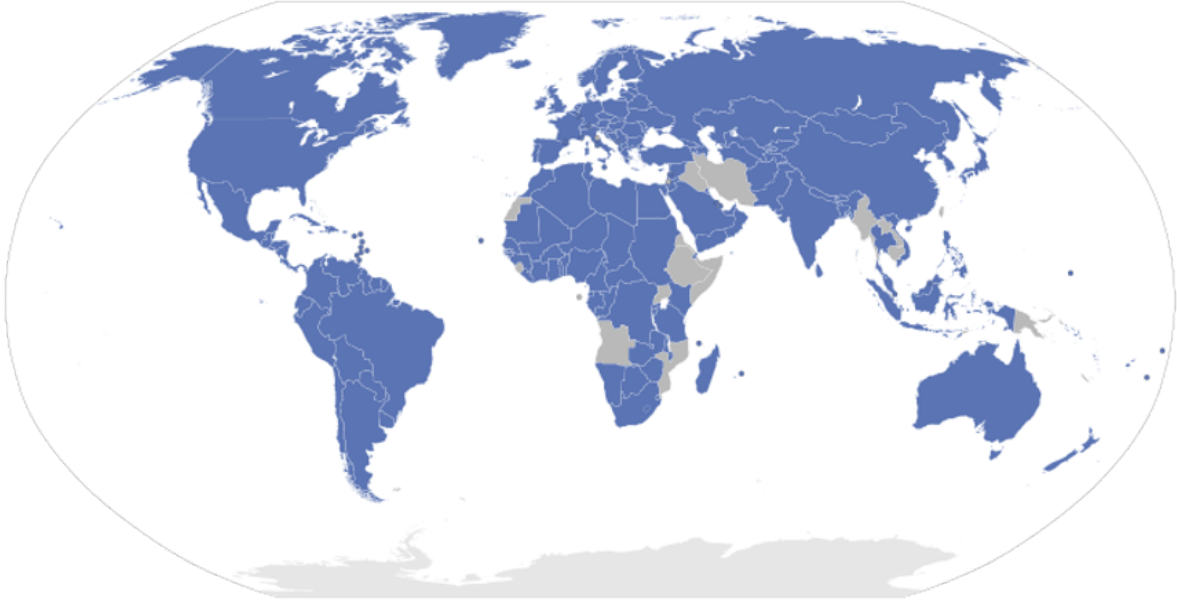
koruma sağlayan yasalar çıkardığından yerel farklılıkların meydana gelmesi de kaçınılmaz olur.

Bu anlaşmalar Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization - "WIPO" olarak bilinir) ve Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization - WTO olarak bilinir) gibi kurumların forumlarında ve belirli ülkeler arasındaki serbest ticaret ile ilgili platformlarda müzakere edilir. Uluslararası yasa ve anlaşmaların altında iki temel ilke yatar:

Ülkesellik, bir hükümetin sınırlarının dışında yer alan faaliyetleri yönetme yetkisinin olmadığı ilkesidir. Telif hakkı doğası gereği ülkeseldir; bu, telif hakkı yasasının ulusal yasalar aracılığıyla yürürlüğe girdiği ve uygulandığı anlamına gelir. Bu yasalar, telif hakkı sahiplerini destekleyen, kayda izin veren ve yorumlayıcı rehberlik sağlayan ulusal telif hakkı ofisleri tarafından desteklenmektedir.

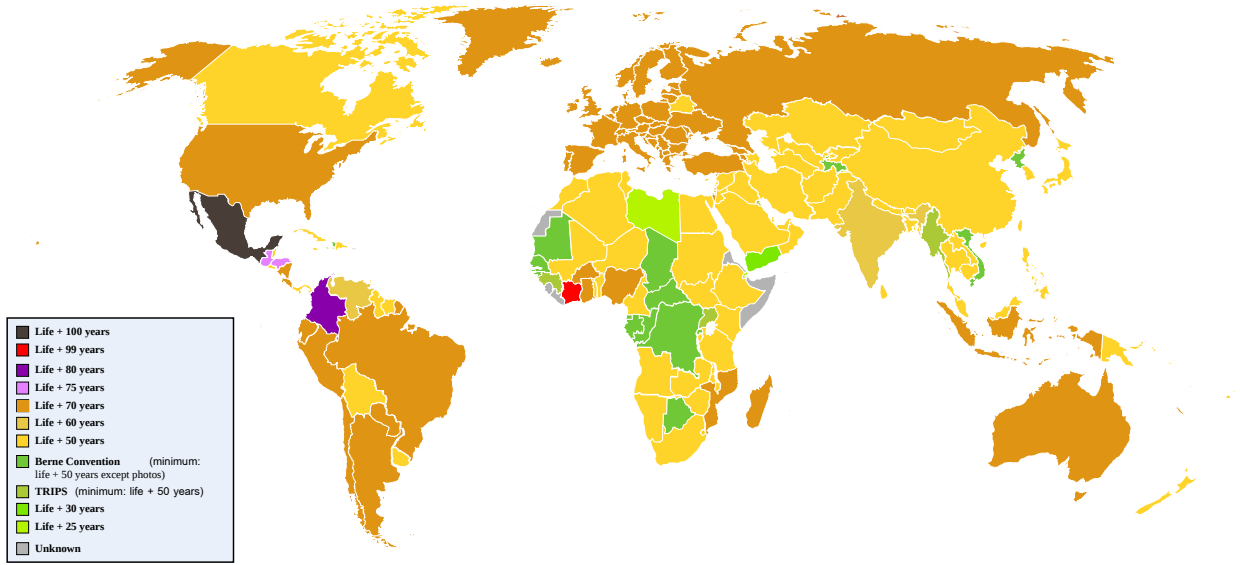
Ulusal yaklaşım, ayrımcılık yapmama kuralıdır. Bu kurala göre, bir ülke yabancı yazarlara kendi vatandaşlarına sağladığı hakları sağlamalıdır.

Kayda değer en önemli uluslararası anlaşmalardan biri 1886'da imzalanan [Bern Sözleşmesi](#): Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunması'dır. Bern Sözleşmesi o zamandan beri çeşitli vesilelerle gözden geçirilmiş ve değiştirilmiştir. WIPO anlaşmanın, revizyonlarının ve değişikliklerinin yöneticisidir, giriş ve onay belgelerinin arşivi görevi de görmektedir. Günümüz (2 Haziran 2020 itibariyle) [179 ülke](#) Bern Sözleşmesi'ne üyedir. Bu sözleşme değiştirildiği ve revize edildiği haliyle tüm üye ülkelerin kabul ettiği çeşitli temel ilkeler içermektedir. Bu ilkelerden biri, yukarıda açıklandığı gibi ulusal muameledir. Yani tüm ülkeler, diğer ülkenin imza sahibi olduğunu varsayarak, kendi sınırları içinde oluşturulan eserlere sağladıkları korumanın aynısını yabancı eserlere de vermelidir. Aşağıda 2019 itibariyle Bern Sözleşmesi'ni imzalayanları (mavi renkte) gösteren bir harita bulunmaktadır.

Bern Sözleşmesi: Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunması'nı imzalayan ülkeler, Ekim 2009. Haritayı oluşturan Goszei, Wikimedia Commons. CC BY-SA 3.0

Buna ek olarak, Bern Sözleşmesi, konuya bağlı olarak bazı istisnalar olsa da, yaratıcı eserler için telif hakkı koruması süresi için minimum standartlar – varsayılan kurallar – belirler. Bern Sözleşmesi'nin telif hakkı koruması standartları, yazarın minimum yaşam süresini artı 50 yıl olarak belirler. Bern Sözleşmesi yalnızca minimum değerler belirlediğinden, bazı ülkeler bireysel içerik oluşturucular için "yazarın ömrü artı 70 yıl" ve "yazarın ömrü artı 100 yıl" gibi daha uzun telif hakkı süreleri belirlemiştir. [Telif hakkı](#) terimiyle ilgili Wikipedia makalesini inceleyin ve ülkeye göre telif hakkı süresinin listelendiği [sayfayı](#) görüntüleyin. Aşağıdaki harita, 2020 itibariyle dünya çapında telif hakkı süresinin durumunu göstermektedir.

Balfour Smith, Canuckguy, Badseed, Martsniez, CC BY 3.0, via Wikimedia Commons

Bern Sözleşmesi, yasal formalitelerin yabancı eserler için telif hakkı koruması konusunda bir koşul olarak kullanılmasına izin vermez. Örneğin bir ülke, telif hakkını elde etmeniz için kayıt olup, ödeme yapmanızı talep edemez. Çoğu ülke bu tür formalitelerin, telif hakkı korumasının bir koşulu olarak kullanımını ortadan kaldırmış olsa da, Bern Sözleşmesi'nin eserin yaratıldığı ülkeyi bu tür bir uygulamayı yapmaktan alıkoyamayacağını göz önünde bulundurmak gerekir.

Bern Sözleşmesine ek olarak dünya genelinde telif haklarını uyumlu hale getiren başka uluslararası antlaşmalar da bulunmaktadır.[1]

Telifli bir eseri kullanırsam hangi yasaya tabi olurum?

Genel olarak, ülkesellik kuralı geçerlidir: ulusal yasaların etkisi, ülke içinde gerçekleşen aktiviteler ile sınırlıdır. Bu aynı zamanda, bir eserin kullanımının, kullanıldığı ülkenin kanunu çerçevesinde olacağı anlamına gelir. Belirli bir ülkede kitap dağıtıyorsanız, genellikle kitabı dağıttığınız ülkenin yasaları geçerlidir.

Ek bir örnek olarak: Almanya'ya seyahat eden ve PowerPoint sunumunuzda telif hakkıyla korunan bir çalışma kullanan bir Sri Lanka vatandaşıysanız, kullanımınız için normal olarak Alman telif hakkı yasası geçerlidir.

Ülkesellik kuralı, kamu malı kuralları için de geçerlidir. Bir eser bir ülkede kamu malı olabilirken başka bir ülkede olmayabilir. Örneğin, 1925 ile 1977 arasında telif hakkı bildirimini olmadan ABD'de yayınlanan tüm eserler ABD'de kamu malıdır, yani yazarın ne zaman

öldüğüne bağlı olarak dünyanın başka herhangi bir yerinde telif hakkına sahip olmaları muhtemeldir.

Yukarıdaki haritada gösterildiği gibi, farklı ülkeler farklı koruma koşulları uygulamaktadır. Ülkenizde yabancı eser kullanımı için hangi şartların geçerli olduğunu öğrenmenin en kolay yolu, çalışmayı kullanmak istediğiniz ülkenin “kısa dönem kuralı ([rule of shorter term](#))”nı uygulayıp uygulamadığını kontrol etmektir. Bu kural, ulusal muamelenin bir istisnasıdır. Kural uyarınca, koruma talep edilen ülke daha uzun bir telif hakkı süresine izin verse bile, belirli bir eser için geçerli olan süre, eserin özgün ülkesinde aldığı süreyi geçmemelidir.[2]

İnternette paylaşım yapıldığında hangi yasa geçerlidir?

Peki eser internette paylaşılırken ne oluyor? “Ülkesellik” nasıl uygulanır? Ülkemde kamu malı olan ancak başka bir yerde kamu malı olmayabilecek bir çalışmayı güvenle paylaşabilir miyim?

Telif hakkı ve kamu malı tespiti ilgili kanunlar kapsamında yapılır. Tek bir yargı alanında (ör: tek bir ülkede) çalışıyorsanız, bu nispeten kolaydır. Genel ifade ile, telifli veya kamu malı eserlerin kullanıcıları, telif hakkı tespitini yaptıkları ülkenin yasalarına uymalıdır. Bu nedenle, Meksika'daki bir kurumda çalışıyorsanız, telif hakkı tespitlerinizi yapmak için Meksika yasalarına uymalısınız. Peki, uluslararası bir proje üzerinde çalışırken ne olur?

Uluslararası işbirliklerinde hangi yasanın geçerli olduğunu belirlemek karmaşık olabilir. Creative Commons lisanslarının faydalarından biri, eserlerin her yerde nasıl kullanılabileceğine dair basit talimatlar vermeleridir. Ve CC lisansları ve araçları birçok dile tercüme edildiğinden, eserin kullanıcısının bu koşulları kendi dilinde kolayca anlayabileceği anlamına gelir. CC lisanslarının koşulları da her yerde uygulanabilir.

Son notlar

Küresel telif hakkı anlaşmaları olmasına rağmen, tek bir “uluslararası telif hakkı yasası” yoktur. Farklı ülkelerde, telif hakkıyla nelerin korunduğu, telif hakkının ne kadar sürdüğü ve neleri kısıtladığı ve ihlal edildiğinde hangi cezaların uygulanacağı konusunda farklı standartlar vardır.

Dipnotlar

[1] Uluslararası anlaşmalar arasında Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization) üyelerinin 1994'te imzaladığı Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Hakkında Anlaşma (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization - WIPO) üyelerinin 1996'da imzaladığı WIPO Telif Hakkı Antlaşması (WIPO Copyright Treaty - WCT) bulunmaktadır. Bu anlaşmalar benzer konuları ve Bern Antlaşmasının kapsamadığı yeni fikri mülkiyet konularını kapsamaktadır.

[2] Ancak, tescil edilmemesi nedeniyle ABD'de kamu malı olan eserler için daha kısa süre kuralı diğer ülkelerde geçerli olmayabilir. Eserler, ABD'den farklı diğer yargı alanlarında telif hakkı kapsamında değerlendirilme eğilimindedir.

2.3 Kamu malı

Öğrenim çıktıları

Bu bölümü tamamladığınızda:

- Kamu malının ne olduğunu açıklayabilecek,
- Kamu malının önemini başkalarına anlatabileceksiniz.

Melies color Voyage dans la lune, Georges Méliès, Kamu Malı.

Neden önemli?

Eserlerin telif hakkının zamanla sona ermesi neden önemlidir? Telif hakkıyla korunmayan ve serbestçe kullanılabilen eserler var mı?

Telif hakkı yasasının önemli bir özelliği, sağladığı korumanın sonsuza dek sürmemesidir. Telif hakkı belirlenen sürenin sonunda biter, eser kamu malı olur ve herkes tarafından

kopyalanabilir, uyarlanabilir ve paylaşılabılır. Aynı şekilde, telif hakkı kapsamı dışında kalan belirli çalışma türleri de vardır.

Not: Kamu malına dönüşen eserlerin manevi hakları devam edebilir. Bakınız Bölüm 2.1.

Sizin için neden önemli?

Eski Mısır sanatını gerçek hayatta hiç gördünüz mü? Beethoven senfonisi dinlediniz mi? Bu eserler kamu malıdır. Hayatınız boyunca başka hangi kamu malı çalışmalarından keyif aldınız? Kamusal alanda bir çalışma kullanarak hiç yeni bir şey yarattınız mı?

Temel bilgiler

Telif hakkının kapsamının büyüklüğüne rağmen telif hakkı ile korunmayan çok sayıda kamu malı eser bulunmaktadır ve bunların sayısı giderek artmaktadır. Bir eserin kamu malına dönüşmesi için dört yol bulunmaktadır:

(1) Telif hakkının sona ermesi. Telif hakkı koşulları her zamankinden daha uzun olmakla birlikte, sonsuz değildir. Çoğu ülkede, bir bireyin telif hakkı süresi, ölümünden 50 yıl sonra sona erer. Bazı ülkelerde bu süre daha uzundur ve yazarın ölümünden sonra 100 yıla kadar çıkabilmektedir. Dünya çapındaki telif hakkı şartlarına genel bir bakış için bölüm 2.2'deki haritayı inceleyin.

(2) Eserin telif hakkı kapsamına girmemesi. Telif hakkı, içerik oluşturucular tarafından oluşturulan çok miktarda içeriği kapsar, ancak belirli kategorilerdeki eserler telif hakkı kapsamı dışındadır. Örneğin, fikirler ve olgusal gerçekler telif hakkına tabi değildir. Bern Sözleşmesi, yasal, idari ve yasal nitelikteki resmi metinler gibi ek kategoriler tanımlayarak, üye ülkeleri bu metinleri telif hakkı korumasından muaf tutup tutmama konusunda karar vermeye bırakıyor. Çoğu ülke, örnek olarak, tüzükler için telif hakkını reddeder. Bazı ülkelerde, devlet çalışanları tarafından oluşturulan eserler telif hakkı korumasının dışında tutulur ve telif hakkı için uygun değildir.[1]

(3) Yazarın eserini telif hakkı süresi sona ermeden önce kamuya devretmesi. Pek çok ülkede yaratıcılar telif hakkı korumasından vazgeçebilir ve eserlerini kamuya devredebilir. Creative Commons'un CC0 ("CC Sıfır") Kamu Malı Tahsisi, yazarların eserlerini mümkün olan en geniş kapsamda ve dünya genelinde kamu malına dönüştürmesi içindir. Bu form ve Creative Commons'ın diğer hukuki araçları hakkında ek bilgi, bu eğitimin izleyen bölümünde verilmektedir.

Creative Commons CC0 butonu. İndirmek için:

<https://creativecommons.org/about/download>

(4) Telif hakkı sahibinin telif hakkı alma veya sürdürme formalitelerini yerine getirmemesi. Bugün çoğu ülkede, bir eser üzerinde telif hakkı koruması elde etmek veya yenilemek için resmi bir gereklilik yoktur. Ancak bu her zaman böyle değildi ve birçok eser yıllar içinde eser sahiplerinin formaliteleri yerine getirmemesinden dolayı kamu malı haline geldi.

Kamu malı olan bir eserle ne yapabilirsiniz?

Hemen hemen her şeyi yapabilirsiniz, ancak bu, çalışmanın kullanıldığı ülkedeki telif hakkı korumasının kapsamına ve süresine bağlıdır. Ülkeye bağlı olarak, örneğin, kamu malı olan bir eser, telif hakkı süresinin ötesinde devam eden manevi haklar kapsamında olabilir. Bir eserin bir ülkede kamu malı olmasına rağmen başka bir ülkede telif hakkı kapsamında olması da mümkündür. Bu, telif hakkının hala geçerli olduğu durumlarda eseri özgürce kullanamayacağınız anlamına gelir.

Kamu malı olan bir çalışma, (telif hakkı yasasından dolayı) diğer fikri mülkiyet kısıtlamalarına tabi olabilir. Örneğin, kamuya açık bir öykünün kapağında kitabın yayıncısıyla ilişkili ticari markaya sahip bir görsel yer alabilir. Ticari marka koruması, telif hakkı korumasından bağımsızdır ve eser, telif hakkıyla ilgili olarak kamu malı olsa bile var

olmaya devam edebilir. Ayrıca, bir yaratıcı, bir kamu malı eseri yeni bir esere dönüştürmek için kullandığında, yaratıcı, yeni eserinin kendilerine özgün olan kısımlarının telif hakkına sahip olacaktır. Örnek olarak, bir kamu malı romana dayalı bir film uyarlamasının yaratıcısı, film üzerinde telif hakkı korumasına sahip olacaktır. Ancak filme temel olan romanın telifine sahip olmaz.

Kamu malı olan eserlerin bulunması ve kullanılması

Telif hakkı sona ermiş milyonlarca eser bulunduğu için ve CC0 Kamu Malı Tahsisi ile düzenli olarak başka eserler eklendiği için kamu malı büyük bir içerik hazinesidir.

Kamu Malı çalışmaları barındıran bazı siteler: [Project Gutenberg](#), [Public Domain Review](#), [Digital Public Library of America](#), [Wikimedia Commons](#), [Internet Archive](#), [Library of Congress](#), [Flickr](#), [Europeana](#), [Smithsonian](#), [Auckland Museum](#) ve [Rijksmuseum](#).^[2]

Bir çalışmanın kamuya açık olup olmadığını belirlemek her zaman kolay değildir (yardım edilebilecek birçok kaynak olmasına rağmen). Öğrendiğimiz gibi, telif hakkı koruması otomatiktir, bu nedenle “©” telif hakkı simgesinin olmaması, bir eserin kamu malı olduğu anlamına gelmez. Creative Commons, CC0 Kamu Malı Tahsisi’ne ek olarak, telif hakkı süresi dolan çalışmaları dünyanın her yerinde etiketleyebilen Public Domain Mark (Kamu Malı İşareti) adlı bir araca da sahiptir. Bu işaretin yasal bir etkisi olmasa da, ideal olarak yeniden kullanıcıların dünya çapında kamu malı olan eserleri tanıyabilmelerine yardımcı olur. 2016 itibarıyla, CC'nin kamu malı araçları 90 milyondan fazla eserde kullanılmıştır.

Bir eserin kamu malı olduğu ile ilgili daha fazla kanıt ihtiyacınız olduğunda, kamu malı eserlerin yeniden kullanımı için Kamu Malı İşaretini veya CC0 sembolünü arayın.

Yazara atıfta bulunulması ve kamu malı

Manevi hakların süresiz (daimi) ülkelerde, eser kamu malı olsa bile eserin yazarına atıfta bulunmak zorundasınızdır. Ve her ülkede yasal olarak gerekli olmasa da, eseri kamu malı olduktan sonra bile özgün eserin yaratıcısını tespit etmenin ve ona atıf vermenin birçok faydası vardır. Çalışmaları kamu malı olan bir yazara atıf verilmesi sizce neden faydalı

olacaktır? Kamu malı çalışmalar yeniden kullanıldığında atıf verilmesi neden teşvik edilmeli?

Pek çok topluluk, yazarlara itibar kazandırmak ve kamu malı eserler ile ilgili işlemler için iyi uygulamalar olarak kabul edilen bazı kurallar benimsemiştir. Creative Commons, topluluklar tarafından kendi kurallarını oluşturmak için kullanılabilecek kamu malı yönergeleri oluşturmuştur. [CC Kamu Malı Ynergelerini](#) buradan inceleyebilirsiniz.

Çalışma bir KAM (Kütüphane, Arşiv, Müze) kurumu tarafından dijitalleştirildiyse, KAM kurumuna atıfta bulunarak ve mümkün olduğunda KAM kurumuna giden bir bağlantı sağlayarak sanat eserinin menşeini belirlemek de iyi bir uygulamadır. Bölüm 4'te TASL yaklaşımı hakkında konuştuğumuzda bunun daha fazlasını keřfededeēiz. Bir GLAM kurumuysanız, çalışmanın nasıl atıf verilmesini istediğinizi kullanıcılarınıza açıklamak için Kamu Malı Kılavuzlarını kullanabilirsiniz. Kullanıcılarınız için örnekler oluşturmak ve rehberlik sağlamak da iyi bir fikirdir.

Bir çalışmayı sosyal medya üzerinden nasıl atıf verilebileceğini merak ediyor musunuz? Europeana, The Getty ve Indianapolis Sanat Müzesi alışanları arasında sosyal medya hesaplarında sanat eserleriyle ilgili yaptıkları çalışmalara dair bir konuşmanın bu özetini [buradan](#) okuyabilirsiniz.

Yerli kültürel miras / geleneksel kültürel öğeler

Bazı durumlarda, telif hakkı yasası kapsamında kamu malı olarak kabul edilen kültürel miras unsurları, dikkate alınması gereken diğer hususlara veya kısıtlamalara tabi olabilir. Bu, özellikle kültürel eserler, kutsal nesnelere, ritüeller veya yerli halklar ya da yerel topluluklar tarafından ve onların gözetimi altında yaratılan diğer geleneksel kültürel ifadeler ve bilgiler için geçerlidir.

Açık olmak gerekirse, bu geleneksel kültürel öğeler telif hakkıyla korunmayabilir. Ancak bu, yeniden kullanım veya İnternet'te yayınlanmak için mutlaka ücretsiz oldukları anlamına gelmez. Kültürel haklar veya çıkarlar ve bunların erişimlerini ve kullanımlarını düzenleyebilecek geleneksel yasalar veya protokoller göz önüne alındığında, bu kültürel öğeler saygılı davranılması gerekir. Onları evrimii olarak yayınlamamanız veya onların

koruyucusu olan topluluk(lar)a önceden danışmadan yeniden kullanılmasına izin vermemeniz önerilir.

Koleksiyonlarda yer alan geleneksel kültürel öğeler, sahiplerinin istekleri doğrultusunda ve saygıyla kullanılmasını sağlamak konusunda kültür kurumlarının önemli bir rolü vardır. [Mukurtu](#) gibi belirli platformlar, Geleneksel Bilgi Etiketleri ([Traditional Knowledge Labels](#)) gibi etiketler yardımcı olabilir. Bu konuyu daha ayrıntılı incelemek istiyorsanız, Creative Commons'ın Geleneksel Kültürel Öğeler için KAM politikaları üzerine yürüttüğü araştırmanın sonuçlarını şu blog yazısında okuyabilirsiniz: "[Yerli Kültürel Mirası Çevrimiçi Paylaşmak: KAM Politikalarına Genel Bir Bakış](#)".

Etik hususlar

Bir eserin telif hakkıyla korunmadığı başka durumlar olabilir, ancak yine de onu kullanma veya kullanıma sunma şeklinizde dikkatli olmak isteyebilirsiniz. Örneğin, mahremiyet sorunları, ceset veya insan kalıntıları tasvirleri, şiddet sahneleri veya diğer kültürel ya da ahlaki açıdan hassas konular, kamu malı eserler yeniden kullanılırken dikkate alınmalıdır. Bir eserin kullanımının başkaları için zararlı, yetersiz veya bağlama saygısız olup olmayacağı konusunda kendi politikanızı oluşturabilir ya da yerleşik normlara başvurabilirsiniz.

CC lisansları, telif hakkının olmadığı durumlarda geçerli değildir ve yeniden kullanımı tartışmalı hale getirir. Alternatif olarak telif hakkı kısıtlarının dışında, etik kullanımı konu alan ifadeler eklenebilir.

Son notlar

Sağlıklı bir kamusal alan, kültürel mirasımızı korumak, yeni nesil yaratıcılara ilham vermek ve bilgimizi artırmak için çok önemlidir. Telif hakkının kapsamı ve süresi yıllar içinde çok fazla arttığı için, kamu malı her zaman var olduğunu unutmak kolay olabiliyor. Kamu malı olan eserler, hepimize ait olan inanılmaz kaynaklardır.

Dipnotlar

[1] Başka bir örnek olarak, ABD Telif Hakkı Yasası'nın 105. Bölümüne göre ABD hükümetinin çalışmaları telif hakkı yasasıyla korunmaz. Belirli istisnalar kapsamına girmediğçe, ABD hükümet çalışmaları, kamu kaynakları olarak kabul edildiğinden kamu malıdır.

[2] Kamuya açık koleksiyonlar yayınlayan tüm kültürel miras kurumlarının (galeriler, kütüphaneler, arşivler ve müzeler veya GLAM'ler) listesini merak ediyorsanız, Douglas McCarthy ve Andrea Wallace tarafından düzenli olarak güncellenen [bu çalışmaya bakın](#).

2.4 Telif hakkı istisnaları ve sınırlamaları

Önemli soru

Telifli bir eseri kullanmanızı engelleyen sınırlamalar olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu?

Bir arkadaşınızla bazı önemsiz şeyler hakkında bir anlaşmazlığı çözmek için dizüstü bilgisayarınızda veya akıllı telefonunuzda Google'ın arama motorunu kullandığınızı hayal edin. Arama sorgunuzu yazıyorsunuz ve Google arama motoru hiçbir sonuç döndürmüyor. Daha sonra, bir mahkemenin Google'ın web'deki her bir sayfanın her bir yazarıyla ayrı ayrı telif hakkı sözleşmeleri imzalamadığı için tüm web dizinini silmesini gerektirdiğini öğrendiniz. Mahkeme, bir web sayfasını indeksleyerek ve arama sonuçlarında içeriğin bir parçasını göstererek, Google'ın yüz milyonlarca kişinin telif haklarını ihlal ettiğini ve artık bu arama sonuçlarını gösteremeyeceğini açıkladı.

Neyse ki, ABD telif hakkı yasası kapsamındaki adil kullanım doktrini de dahil olmak üzere, dünyanın birçok yerinde telif hakkı yasalarında yerleşik olan istisnalar ve sınırlamalar, bu varsayımsal durumun birçok ülkede gerçeğe dönüşmesini pek olası kılmaz. Bu, telif hakkının yerleşik sınırlamalara ve istisnalara sahip olmasının neden bu kadar önemli olduğunun birçok örneğinden biridir.

Öğrenim çıktıları

Bu bölümü tamamladığınızda:

- Telif hakkının hangi sınırlamalara ve istisnalara tabi olduğunu ve bunların amacını açıklayabilecek,
- Telif hakkının tabi olduğu birkaç ortak sınırlamayı ve istisnayı adlandırabileceksiniz.

Sizin için neden önemli?

Hiç yaratıcı bir çalışmanın bir kopyasını oluşturduunuz mu? Çalıştığınız ve yazdığınız bir araştırma makalesine atıfları uygun şekilde eklediniz mi? Telif hakkını ihlal etmeden

kullanmadığınız bir çalışma düşünebiliyor musunuz... veya belki de bir istisna veya telif hakkı sınırlamasının size fayda sağladığı bir yöntem var mı?

Temel bilgiler

Telif hakkı mutlak değildir. Telifli eserleri bazı şekillerde kullanmak için izin alınmasına gerek yoktur. Bu tür kullanımlar, telif hakkı sahiplerine normalde verilen münhasır hakların tabi olduğu sınırlamalardır ve telif hakkı "istisnaları ve sınırlamaları" adı verilmektedir.

Telif hakkıyla ilgili istisnalar ve sınırlamalar, telif hakkı tasarımının son derece önemli bir parçasıdır. Başkasının telif hakkıyla korunan çalışmasını kullanımınız telif hakkı istisnası veya sınırlaması kapsamına giriyorsa, telif hakkını ihlal etmiyorsunuz demektir.

Yasa koyucular telif hakkı korumaları oluşturduğunda, telif hakkının yaratıcı çalışmaların tüm kullanımını kısıtlamasına izin vermenin oldukça sorunlu olabileceğini fark ettiler. Örneğin, bilim adamları veya eleştirmenler, onlardan alıntı yapmadan nasıl oyunlar, kitaplar, filmler veya diğer sanat eserleri hakkında yazabilir? (Son derece zor olurdu.) Ve telif hakkı sahipleri, incelemeleri olumsuz olabilecek kişilere lisans veya başka izinler vermeye meyilli olur mu? (Muhtemelen değil.)

Bu ve bir dizi başka nedenden dolayı, dünyanın birçok yerinde eleştiri, taklit (parodi), görme engelliler için erişim ve daha fazlası dahil olmak üzere belirli kullanımlar açıkça telif haklarından çıkarılmıştır.

Bern Sözleşmesi, telif hakkı muafiyetlerini uygulayan ulusal mevzuata ilişkin parametreleri belirledi. Bu, "üç adımlı" test olarak bilinir ve başka birçok anlaşmada bir şekilde benimsenmiştir.

Bazı özel durumlarda bu tür eserlerin çoğaltılmasına izin verilmesi, bu tür bir çoğaltmanın eserin normal kullanımıyla çelişmemesi ve eser sahibinin meşru menfaatlerine makul olmayan bir şekilde zarar vermemesi koşuluyla, Birlik ülkelerindeki mevzuata tabi olacaktır... Madde 9(2)

Üç adımlı testin kapsamı ve uygulanması hakkında ek bilgi için bakınız: [Electronic Frontier Foundation'ın yayınladığı kısa açıklama](#).

Her ülkenin kendi telif hakkı sistemi içinde istisnaları ve sınırlamaları vardır, ancak yaklaşımlar ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterir.[1] İstisnaların ve sınırlamaların nasıl uyumlu hale getirileceği konusunda [küresel tartışmalar vardır](#). Kenneth Crews, Ph.D. tarafından yapılan [bu WIPO çalışması](#), dünyanın birçok ülkesindeki kütüphaneler için telif hakkı istisnalarını ve sınırlamalarını karşılaştırır ve sadece 32 ülkenin kütüphaneler için herhangi bir istisna veya sınırlama sağlamadığını ve çoğu ülkenin birden fazla istisna sağladığını tespit eder.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, istisnaların ve sınırlamaların telif hakkı yasasında yer almasının iki yolu vardır. Birincisi, telif hakkından hariç tutulan belirli faaliyetleri listelemek. Örneğin, Japon telif hakkı yasası, telif hakkıyla korunan materyallerin sınıflarda yayınlanmasına izin veren belirli bir muafiyete sahiptir. Medeni hukuk ülkelerinde daha yaygın olarak bulunan bu yaklaşım, kamu tarafından hangi kullanımlara izin verildiği ve ihlal olarak kabul edilmediği konusunda netlik sağlama avantajına sahiptir. Bununla birlikte, özel olarak istisnalar listesinde yer almayan herhangi bir şeyin telif hakkıyla kısıtlanmış sayılabileceği için sınırlayıcı da olabilir.

Diğer yol, yukarıda açıklanan üç adımlı test kapsamında izin verilen kullanımları açıklayan esnek kurallar eklemektir. Bu durumda mahkemeler, telif hakkı sahiplerinden izin alınması gerekmeksizin yapılabilecek işleri belirleyebilir. Bu yöntemin dezavantajı, belirsizliğe yol açabilmesidir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu yöntem uygulanmaktadır, ek olarak ABD Telif Hakları Yasası bazı istisnaları belirtmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde [dört adımlı test](#) uygulanmaktadır, buna göre federal mahkemeler: (1) kullanımın amacını ve özelliğini, (2) telif haklı eserin türünü, (3) telif haklı eserden alınan bölümün büyüklüğünü, (4) kullanımın potansiyel pazar üzerindeki etkisini dikkate alarak karar vermektedir. ABD'de adil kullanım konusunda açılan davalar hakkında bilgi için [buraya](#) tıklayın. Adil kullanım, istisnalar ve sınırlamalar hakkında ek bilgi içeren yayınlar için bakınız ek kaynaklar.

Çoğu ülkede, telif hakkı sahiplerinin münhasır haklarına ilişkin başka bir sınırlama biçimi olan zorunlu lisans şemaları (compulsory licensing schemes) da vardır. Bu yasal sistemler, telif hakkıyla korunan içeriği (örneğin müzik) belirli yeniden kullanım türleri için izin almadan kullanıma sunar, ancak telif hakkı sahiplerine belirli (ve pazarlık konusu olmayan) ücretlerin ödenmesini gerektirir. Zorunlu lisans şemaları, eseri kullanılacak olan hak sahibine bir ücret ödediği sürece, herkesin telif hakkıyla korunan eserlerden belirli kullanımlar yapmasına izin verir.

Creative Commons bir organizasyon ve hareket olarak telif hakkına istisnaları ve sınırlamaları desteklemektedir. Creative Commons'ın vizyonu olan araştırmaya ve eğitime genel erişim ve kültüre tam katılım, sadece lisans yoluyla elde edilemez. CC, yaratıcıların haklarını ve kullanıcıların-kamunun haklarını uygun şekilde dengeleyen bir telif hakkı sistemini desteklemektedir.

Son notlar

Kamu malında olduğu gibi, telif hakkıyla ilgili istisnalar ve sınırlamalar da telif hakkı verilen münhasır haklar kadar önemlidir. Telif hakkıyla korunan çalışmaları kamu yararına belirli şekillerde kullanabilmek kamu için bir emniyet sbabıdır. Yaşadığınız yerde geçerli olan istisnalar ve sınırlamalar hakkında kendinizi eğitin, böylece bu önem taşıyan kullanıcı haklarından faydalanabilir ve savunabilirsiniz.

Dipnotlar

[1] Sınırlamalar ve istisnalar hakkında daha fazla bilgi için:

<http://www.wipo.int/copyright/en/limitations/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Limitations_and_exceptions_to_copyright.

Ek kaynaklar

Telif hakkı kavramları hakkında ek bilgiler

- Sorumluluk ve çözüm yolları
  - Genel olarak, bir yaratıcının veya telif hakkı sahibinin telif hakkının ihlal edildiğini öne sürmesi için eserinin geçerli telif hakkına sahip olduğunu ve eserinin korumalı bir bölümünü davalının kopya ettiğini kanıtlaması yeterlidir. Fakat bazı durumlarda davalının niyeti de önemlidir, örnek olarak davalı o eseri bir istisna veya sınırlama kapsamında kullandığını veya eserini bağımsız yarattığını öne sürebilir.
  - Bazı ülkelerin telif hakkı yasaları, telif hakkı sahiplerine hak ihlali halinde çözüm yolları sunmaktadır. Bu yasalar, zarar tazmini dahil çözüm yollarının türlerini ve tutarlarını da belirlemektedir. İlgili yasaların izin verdiği zarar tazminlerini ve diğer çözümleri öğrenin, bazı ülkelerde bu kapsama avukat ücretleri de dahildir.
- Lisans ve devir
  - Pek çok yaratıcı ve telif hakkı sahibi, telif hakkı yasaları uyarınca sahip oldukları münhasır hakları tam olarak kullanmak için yardım almaktadır veya kendi namına kullanmaları için başkalarına izin vermektedir. Bunun için çeşitli seçenekler bulunmaktadır. Bazı yaratıcılar, bu hakların bazılarının veya tümünün münhasır veya başka türlü lisansını vermektedir. Bazı yaratıcılar ise haklarını satmaktadır, bunları kullanmaları için başkalarına izin vermektedir ve bazı durumlarda karşılığında royalti ücreti almaktadır. Telif hakkını satmak veya lisans vermek için bazı formaliteleri yerine getirmek gerekir, örneğin bazı telif hakkı yasalarına göre bu lisans yazılı tanzim etmek gerekmektedir.
- Telif hakkı devirlerinin ve lisanslarının iptal edilmesi
  - Bazı ülkelerin yasalarına göre telif hakkı sahipleri, devir anlaşmasında veya lisansla iptal hakkı bulunmasa bile devir anlaşmasını veya lisansı iptal edebilir. Örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri Telif Hakkı Yasası, devir anlaşmasının veya lisansın geçerlilik başlangıç tarihine göre iki ayrı iptal mekanizması içermektedir. Bu haklara ilişkin ek bilgi ve yaratıcıların ve telif hakkı sahiplerinin bu haklara sahip olup olmadığı hakkında bilgi için bakınız <https://rightsback.org>
- Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin CopyrightX kursu.
  - Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin HarvardX adlı uzaktan eğitim programı kapsamındaki ders: <http://copyx.org/>
  - <http://online-learning.harvard.edu/course/copyrightx>.

- Amerika Birleşik Devletleri Telif Hakları Dairesinin (United States Copyright Office) "Copyright Basics" başlıklı 1 no.lu Tebliği: <http://www.copyright.gov/circs/circ01.pdf>
- Coursera'nın yayınladığı Copyright for Educators & Librarians başlıklı ders kitabı. Tüm hakları saklıdır. <https://www.coursera.org/learn/copyright-for-education>

Telif hakkı felsefesi hakkında ek bilgi

- William Fisher, "Theories of Intellectual Property," in Stephen Munzer, ed., New Essays in the Legal and Political Theory of Property (Cambridge University Press, 2001).
- Craig, Carys J., "Feminist Aesthetics and Copyright Law: Genius, Value, and Gendered Visions of the Creative Self" (2014). Osgoode Legal Studies Research Paper Series. 31.
- Greene, K.J. "Intellectual Property at the Intersection of Race and Gender: Lady Sings the Blues." American University Journal of Gender, Social Policy & the Law. 16, no. 3 (2008): 365-385.

Kamu malı hakkında ek bilgiler

- Cornell Üniversitesi Kütüphanesi Telif Hakları Bilgi Merkezi, [Copyright Term and the Public Domain in the United States](#). CC BY. 3.0. Bu kitapta eserlerin hangi koşullar altında yaratıldığına bağlı olarak ne zaman kamu malına dönüştükleri anlatılmaktadır.
- [Out of Copyright: Determining the Copyright Status of Works](#). Bu site bir eserin telif hakkı durumunu belirlemek ve kamu malına dönüşüp dönüşmediğini saptamak için yol göstermektedir.
- [Communia, The Public Domain Manifesto](#). Bu site kamu malı eserler, kamu malı eserleri destekleyen bazı kuruluşların ilkeleri ve kamu malı eserlerin kullanımı hakkında bazı tavsiyeler içermektedir.
- [Duke Hukuk Fakültesi Kamu Malı Eserler Araştırma Merkezi](#). Bu site kamu malı eserler hakkında bilgi ve etkinlikler içermektedir.
- Keith Aoki, James Boyle ve Jennifer Jenkins, Bound by Law. CC BY-NC-SA 2.5. Bu çizgi romanda fikir eserleri yasası ve kamu malı eserler konu edilmektedir: <https://law.duke.edu/cspd/comics/digital>
- [Public Domain Review](#). Elektronik ortamda yayınlanan ve kâr amacı gütmeyen bu dergide kamu malına dönüşen eserler belirtilmektedir. Bu dergi ilginç sanat eserleri, edebiyat eserleri ve fikirleri incelemeye yöneliktir.
- Wikimedia Foundation, [It's Time to Protect the Public Domain](#). CC BY 3.0. Bu blogda kamu malı eserlerin bazı önemli ayrıntıları, hukuki dayanakları ve kamu menfaati

hakkında bilgi verilmektedir:

Katılımcıların tavsiye ettiği kaynaklar

CC sertifikası katılımcıları, sertifika sitesindeki Hypothes.is sayfasına not yazarak pek çok ek kaynak tavsiye etmektedir. Creative Commons olarak bu ek kaynakları henüz incelemedik, fakat dikkatinize sunuyoruz:

<https://certificates.creativecommons.org/cccertedu/chapter/additional-resources-2/>